

Haec autem lex quoad omnes suas partes, ut clarum est, neque regulares respicit, neque laicos.

SCHOLION II.

Vix opus est innuere, in ordinibus conferendis eum ritum esse servandum qui ab ecclesia est statutus et habetur in pontificali romano. Circa vero controversiam utrum alii praeter episcopos ordines possint conferre, sufficit animadvertisse, distinguendum esse inter collationem quae fit ex potestate ordinaria, et collationem quae fit ex privilegio apostolico. Prima unice et exclusive competit episcopis. Secunda si agatur de tonsura et minoribus ordinibus tum abbatibus, tum etiam cardinalibus S. R. Ecclesiae, iuxta illas limitationes quae suo loco recensendae erunt, conceditur: si vero agatur de ordinibus maioribus, omnino negandum est etiam ex privilegio apostolico conferri posse ab alio, quam ab habiente ordinem episcopalem, neque satis contrariam sententiam evincunt, utpote dubiae fidei, monumenta quae a quibusdam proferuntur, de quibus paullo inferius aliquid attingemus, spectata potissimum theologorum doctrina ac patrum sententia, de discrimine inter presbyteros et episcopos ex potestate ordinandi potissimum desumpta.

TITULUS VI.

De clericis primae tonsurae.

272. Ex illa generali divisione in clericos et laicos, ex alias dictis (160. 162) facile intelligitur, aptissimum fuisse ut ritu aliquo sacro et externo aliquo signo, fideles in ecclesiasticum coetum adscriberentur. Huc spectat *prima tonsura* qua clericalis initatio continetur. At simul intelligitur fieri optime potuisse, ut non quidem ullo initiandi ritu, sed externo aliquo signo quo clerici distinguuntur a laicis aliquo saltem tempore Ecclesia caruerit, potissimum ob ethni-
corum insectationes. Insuper notandum est, plane esse distin-

guendum inter *modestiam externam* quam sicut generatim in corporis habitu etiam in coma clerici ob rationem sui status adhibuerint, et peculiarem formam sese attondendi, hoc est *coronam clericalem* seu *tonsuram* gestandi, de qua lege superius dictum est (190). Iam vero

a) ad primum quod attinet, si auctores qui hac de re diligentius tractarunt inspicere velimus haec statui possunt:

aa) generatim christianis omnibus sicuti in reliquis ita et in capitibus cultu modestiam fuisse praescriptam. Ac nominatim viris, apostolo teste, (I. Cor. XI. 14. 15) iniunctum ut comam non nutritrent, secus ac foeminis quibus contrarium tribuitur.

bb) Etiam pro eo studio insectationis quo concipi vix potest clericos *externo aliquo determinato* signo semet a laicis distinxisse, nihil tamen vetat eos sicut et in vestibus, maiores in capillis tondendis decentiam modestiamque servare consuevisse. Huc referri possunt quaedam ex ecclesiasticis monumentis, quae morem aliquem peculiarem sese attondendi clericis communem ostenderent, quin tamen inde sequatur ad illud tempus tonsurae clericalis institutionem esse referandam.

cc) Cum saeculo IV. pax Ecclesiae data fuerit, nil mirum quod etiam exteriori aliquo signo ac peculiari tonsionis forma, *modo magis determinato* clerici a laicis distinguenterunt; imo quod sin minus in omnibus in nonnullis saltem ecclesiis, *tonsuram* proprie dicta, quin et corona ceperit a clericis adhiberi, quin tamen vero et proprio sensu, tunc primitus instituta dicatur, velut lex universalis. Hoc pacto conciliari possunt sententiae, ut arbitramur, tum eorum qui cum Phillips censem *tempus*, quo geri corona clericalis coepit, haud serius saeculo IV. statui posse (1): tum eorum qui cum Thomassino et Hallerio (2) posteriori aetati illud adscribunt (3).

(1) Phillips, *Du droit eccl.* (trad. Crouzet) § 34.

(2) Thomass., *Vetus et nova Eccl. discipl.* Part. I. lib. 2. cc. 37-42 incl.; Hallier, *De election. et ordin.... Par. III. sect. 8. cap. 11.* § 2.

(3) Berardi, *Gratiani canones...* ed. cit. t. IV. pag. 158.

b) Si vero de ipsa *clericali corona* sermo sit, haud a vero absimile est, eam a monachis primum usurpatam, ad clericos transiisse, atque ita, ut primitus saltem in non-nullis ecclesiis eadem omnino forma, deinceps severiori forma monachi, temperatiori, si ita loqui fas est, clerici ute-rentur.

c) Cum iis quae diximus, spectata etiam generali con-suetudine repetendi ab apostolis originem rituum ecclesias-ticorum, quod quidem aliquo sensu (scilicet vel mediate vel immediate) verum est, facile intelligitur cur etiam tonsurae clericalis origo repetatur ab ipsis apostolorum principibus Petro et Paulo, quamvis diverso modo: idque nonnulli Pa-tres serius tamen saeculo IV. tradiderint. At quamvis hoc historice verum minime probari possit, potest tamen inde deduci, tum rem ipsam cum indole ecclesiasticae discipli-nae apprime cohaerere, tum satis antiquam esse, et dici posse (1).

d) Sexto vero ac septimo saeculo, clerici tonsura et ha-bitu a laicis discreti sunt, licet non eodem tempore mos ille ubique invaluerit.

e) Postquam vero hoc externum signum commune omni-bus clericis factum est, accesserunt ecclesiasticae sanctiones, quibus et tonsuram retinendam, et habitum clericalem de-ferendum statutum est, inflictis etiam contra delinquentes poenis, saltem in privatione clericalium privilegiorum con-sistentibus. Huc pertinent ea quae hac de re continentur in iure canonico, et novissime etiam confirmata sunt in con-cilio tridentino et constitutionibus pontificiis (179-182, 193).

f) Ritus vero conferendi primam tonsuram, et mystica eius multiplex significatio, ad nos non spectant. Adiri ad hoc possunt auctores superius allegati.

g) Hinc patet, historicam evolutionem ritus clericalis ini-tiationis:

aa) si consideretur eius *fundamentum*, distinctione inniti clericorum a laicis;

(1) *Pseudo-Anicetus epist. ad episc. Gall.* (*Thomass. l. c.*); *Ama-larius, De div. of. c. 5.* (*ap. Baron. Ann. Eccl. ad ann. chr. 58. n. 130.*)

bb) si *modus generalis* attendatur, modestia ac corporis habitu reliquis fidelibus perfectiore contineri;

cc) si *modus determinatus* spectetur, tum eum tribuen-dum esse ideae christianaee *regalis sacerdotii* ministrorum Ecclesiae, tum contemptui rerum mundanarum;

dd) si *tempus* denique designari velit, quo hic ritus in-valuit, non uno ictu ubique, alicubi tamen eum saeculo IV. forte invaluisse, saeculo vero VI. vel VII. ubique receptum fuisse.

273. Quae hactenus dedimus circa historiam clericalis initiationis, viam nobis sternunt ad rite efformandum eius conceptum, in praesenti Ecclesiae disciplina. Cum igitur hu-iusmodi initiatio fiat per primam tonsuram et clericalis ha-bitus traditionem, iure ita definitur: “*exterior quidam ri-tus seu ceremonia ecclesiastica, qua fidelis iam con-firmatus, per tonsionem capillorum, vestisque clericalis tra-ditionem divino servitio addicitur in ecclesiasticis mini-steriis, et ad minores ordines suscipiendos disponitur*”. Haec definitio seu potius descriptio, quae a plerisque tra-ditur, ad normam eorum expressa est quae de tonsura cle-ricali statuta sunt in concilio tridentino (*Sess. XXIII. c. 4 de Ref.*). Brevius dici posset: “*ritus ecclesiasticus quo fi-delis clericali caetui initiatur et ad ecclesiasticos ordines disponitur*”.

274. Ex recensita doctrina concilii tridentini, habentur requisita, quae lege ecclesiastica esse debent in eo qui pri-ma tonsura est initiandus. Loquimur autem de *peculiaribus* requisitis, non vero de generalibus ad quoslibet ordines recipiendos, de quibus diximus titulo superiori. Haec igitur sunt:

a) ut qui prima tonsura initiandus est, sacramentum Confirmationis iam acceperit. Hoc tamen intelligi debet de *maxima congruitate*, cui innititur lex ecclesiastica, non vero de *necessitate*, ita ut secus *validitas* ipsa actus destruatur. De hac re consuli potest Barbosa (*Jur. Univ. Eccl. lib. I. cap. 38. nn. 36-40*), simul collato s. Thoma (sup. ad 3 par-tem q. XXXV. art. 5). Vide supra tit. V. § 4.

b) Ut animum habeat Deo et Ecclesiae serviendi in mu-

neribus ecclesiasticis; est enim veluti introductio ad ecclesiasticos ordines.

c) Hinc sequitur, negandam esse primam tonsuram iis qui talem animum haud praeseferunt, modo id satis aperte constet; quod ex dictis satis intelligitur. Non erit tamen abs re illud referre quod animadvertisit idem Barbosa (*loc. cit. n. 41*). “*Ex concilio trid. colligitur, tonsuram primam ceterosque minores ordines facile conferendos non esse, nisi iis qui sincerum animum habere videntur in clericali statu permanendi ac Deo serviendi; culpae tamen mortalis damnari non debent, qui sine iusta causa recedunt atque ad ordinum ministeria obeunda incapaces se reddunt, ducendo verbi gratia uxorem viduam; ex ea ratione quia nulla incumbit eis obligatio promissionis aut praecepti ad superiores ordines ascendendi seu in suspectis ministrandi*”.. Tum allegat Barbosa pro hac sententia Toletum, Azorium, Laymann, Sanchez, Valentia aliosque contra Caietanum. Et numero 42: “*Similiter qui primam tonsuram vel ordines minores accepit intentione non perseverandi in statu clericali, sed solum ut declinet iurisdictionem fori saecularis, non videtur peccare mortaliter*”.. Pro qua item sententia, plures eosque gravissimos profert auctores. Hinc illud quod superius diximus, de neganda tonsura iis qui animum non praeseferunt perseverandi et ministrandi in ordine clericali, intelligi debet de coniectura quae satis apertis indicis sese prodat: nullatenus vero de subiectiva animi comparatione.

275. Cum prima tonsura initiatio sit in ordinem clericalem, illud quoque intelligitur, per eam participem clericum fieri iurium seu privilegiorum ordinis clericalis, sive ea praerogativis sive immunitatibus sint adscribenda.

SCHOLION

Vix opus est controversiam illam hic attingere, quam plures antiquiores canonistae operose discutiendam aggrediuntur; utrum scilicet prima tonsura sit *ordo sacer* proprius dictus et *sacramentum*, an vero simplex ritus sacer-

et ad ordines praeparatio. Neque enim modo est sive inter theologos sive inter canonistas, qui hanc secundam sententiam non sequatur. Liceat tamen animadvertere, nobis minus probari eam loquendi rationem, quae etiam apud quosdam recentiores reperitur (1), scilicet in hac quaestione aliam esse sententiam theologorum, aliam canonistarum, ut canonistis plerisque tonsura sit ordo et sacramentum non vero theologis; hoc enim mirum est. Cum igitur res apud omnes modo sit eliquata, non est talis momenti haec controversia, ut etiam eruditio gratia in ea immorari debeamus. Qui vult conferat Barbosam (2) utramque referentem sententiam allegatis auctoribus, quamvis n. 47 nulli adhaereat, et solutionem proponat quae, ut verum fateamur, extra quaestionem vagatur; quod scilicet canonistae de sensu *improprio*, theologi vero de *proprio* sensu huius vocis *ordinis* loquuntur; quod omnino est extra quaestionem. Item mordicus sententiae, quae tenet tonsuram esse ordinem et sacramentum adhaeret Fagnanus, qui *utitur et abutitur* textibus iuris, et quibusdam constitutionibus pontificiis, ac responsionibus SS. Congregationum ad id evincendum (*In cap. Cum contingat de aet. et qualit. et ord. pref. nn. 10 seqq. atq. fere per integrum caput*).

Ritus vero primae tonsurae ac clericalis initiationis habetur in Pontificali Romano sub titulo “*De clero faciendo*”.

TITULUS VII.

De clericis in minoribus ordinibus constitutis.

276. Brevisse ea nobis expedienda veniunt, quae ad minores ordines spectant, prout in iure ecclesiastico sunt considerandi. Vix enim aliiquid dicendum est praeter eorum notionem.

277. Notandum in primis est, si quaeratur de origine

(1) Craisson, *Manuale I. C. n. 1667.*

(2) *I. E. U. lib. I. c. 28. nn. 45-48.*

horum ordinum qui dicuntur minores, eam preeferendam esse sententiam, quae tenet, ex functionibus ordinis subdiaconatus quasdam fuisse detractas et ex singulis inferiores quosque ordines constitutos. Hinc apparet, quo sensu dici possint ex institutione apostolica, quin et divina eos dimanasse. Seposita enim quaestione, utrum hanc divisionem apostoli ipsi per se fecerint, quod certis argumentis evinci non potest; hoc sensu semper ab apostolis hi ordines dimanare dicendi sunt, quatenus potestate a Christo apostolis eorumque successoribus tributa, ea divisio facta est.

Insuper animadvertis quoque debet, discriminem hac in re esse inter latinam et graecam Ecclesiam. Graeca enim Ecclesia ex iis minoribus ordinibus, qui in Ecclesia latina frequentantur, unum habet lectoratum (1). Dum contra latina Ecclesia ex ipsa antiqua disciplina, quatuor habet ordines minores, scilicet *ostiariatum, lectoratum, exorcistatum, acolythatum* (2). Aliquid de singulis, inspectis potissimum iis quae in pontificali romano de eorum officiis dicuntur in ipsa collatione.

Ostiariorum officium, ut ipso nomine colligitur, est claudere et aperire ianuas ecclesiae; dignos in ea admittere, indignos excludere; campanas pulsare; quae intra ecclesiam sunt custodire; ei qui praedicat aperire librum: quae quidem omnia mystico etiam ritu, sive instrumentorum quorumdam traditione, sive quibusdam actionibus exhibentur.

Lectorum officium est, sacras Scripturas in ecclesia legere; hinc eis datur liber quo sacra Scriptura continetur. Item populum catechizare seu instruere in rebus fidei; panem et novos fructus benedicere, non autem praedicare. Ubi notandum est lectores ex officio et tamquam Ecclesiae ministros Scripturas legere.

Exorcistarum officium est, adhibitis Ecclesiae precibus daemones ab obsessis eiicere; hinc recipiunt librum exorcismorum in sua ordinatione.

Acolytorum officium est urceolos deferre subdiacono

(1) Ben. XIV., *Const. Etsi Pastoralis 26 Maii 1742. § VII. nn. 6. 7.*

(2) Thomass., *Op. cit. par. I., lib. 2. c. 30. n. 9.* ubi profert testimonium ex ep. S. Cornelii Rom. Pontif. apud Eusebium *H. E. VI. 43.*

in missae sacrificio, cereos accendere, parare ea quae ad sacrificium pertinent, ceroferarium deferre cum canitur evangelium. Haec autem omnia instrumentorum ipsa traditione designantur.

278. Minores ordines hactenus recensiti eo sensu sacramentum dici possunt, quatenus destinatione ordinantur ad ordines maiores, et quatenus veluti complexive *hoc pacto* ad Ordinis pertinent sacramentum; non vero eo sensu, saltem iuxta communiorum sententiam, quod formaliter et per se sint sacramenta. Hinc anxi non debemus esse de determinanda vera *materia et forma* singulorum. Ceterum haec non ad canonistas, sed ad theologos pertinent (1).

TITULUS VIII.

De clericis in maioribus ordinibus constitutis.

279. Sicuti minores ordines, per varios gradus ab Ecclesia statutos, clericum disponunt ad altaris ministerium, ita qui dicuntur *maiores (seu sacri) ordines* illum cum *quadam consecratione* in ipso altaris ministerio constituunt. Non eadem tamen in singulis est ratio qua huiusmodi consecratio clericum sacro altaris ministerio addicit. Eius enim apex est in sacerdotio quod ad altaris sacrificium essentialiter ordinatur. Hinc sacerdotium *sub hac ratione* omnium est supremus gradus in sacra ordinatione. Sacerdotio accedunt *diaconatus* et saltem a pluribus saeculis *subdiaconatus*.

Quamvis autem sacerdotium dici debeat supremus gradus, non exinde sequitur aut presbyteros episopis esse omnino pares, aut episopatum neque esse, neque dici posse verum ordinem et sacramentum, ut inferius patebit.

280. Maiores ordines sunt igitur subdiaconatus, diaconatus, presbyteratus, episopatus. Porro duo circa hos debent spectari, scilicet

(1) Ea quae pertinent ad historiam horum ordinum habes apud Tho-massinum (*I. c. cc. 30-35*).